

Fotó: Éberling András

A függetlenség csak mítosz / Beszélgetés Szentesi Zöldi Lászlóval

„Kollégával interjúzni, ha egy az értékközösség és a szemléletmód is azonos, könnyű, mi több szórakoztató. Üdítően cinkos. Ám a kolléga kissé mindig olyan, mint az orvosprofesszor, ha hirtelen betegágyba kényszerül. Megizzaszt bennünket, mert intenzívebben kell rá figyelniük, mint másokra, felkészültebbnek kell lenniük, különösen, ha vágyunk az elismerésére, és az sem érhet meglepetésként, ha olykor a szerepek felcserélődnek. Őszintén remélem, e sorozat utolsó darabja nem okoz csalódást sem az olvasóknak, akik végigkövették a beszélgetéseket, sem pedig Szentesi Zöldi Lászlónak, aki mégiscsak kevés példaképem közül az egyik. A diskurzusunkból kiderül, hogyan alakult a sajtó helyzete a rendszerváltozástól napjainkig, miért mítosz a független újságírás és mit kell tennie a magyarságnak, ha túl akarja élni a modernkori népvándorlás kihívásait.”

Szentesi Zöldi László, író, újságíró, a *Demokrata* hetilap főmunkatársa

Ha minden igaz, személyesen élted át a rendszerváltozást követően a sajtó helyzetének megváltozását.

1993-ban lettem újságíró, egy szerencsés véletlen folytán kerültem a Magyar Televízió külpolitikai főszerkesztőségéhez. Az idősebbek még bizonyára jól emlékeznek a *Panoráma* című műsorra, amelynek Chrudinák Alajos volt a főszerkesztője, mondhatom azt,

huszonnégy évesen egyenesen a mélyvízbe, a médiaháború kellős közepébe csöppentem. Egy évvel később az MSZP megnyerte a választást, és a Magyar Televízió működése az addigi formájában véget ért. Szerkesztőségeket számoltak fel, munkatársakat bocsátottak el, illetve helyeztek központi állományba.

Az első Fidesz-kormánynak érdemben nem sikerült a médiába hatolni?

Nem sikerülhetett, mert időközben megváltozott a médiapiac. 1993-1994-ben az országot a Magyar Televízióból, néhány országos napilapból, megyei napilapokból és a Magyar Rádióból tájékoztatták... Ez volt a rendelkezésre álló teljes médiafelület. Akadtak kisebb műhelyek, a Duna Televízió, helyi televíziók, de ezek nem igazán számítottak. 1998-ra, amikor az első Fidesz-kormány felállt, megindultak a kereskedelmi televíziók, nagyon sok újság jelent meg. A bulvársajtó kiépült, olvasott lett, egészen más frontok nyíltak a tájékoztatásban. Innentől kezdve már nem arról volt szó, mint a kilencvenes évek elején, hogy aki a Magyar Televízióra rúti a kezét, az ország tájékoztatásának legfontosabb műhelyét tudhatja magáénak. 1998-ban a Fidesz nem tudta megtartani a hozzá közelálló sajtóműhelyeket, erre egészen 2002-2003-ig kellett várni.

Miért?

A 2002-es választási vereség a Fideszben sok mindent átrendezett, a vezetők gondolkodásmódjában gyökeres változás állt be. Megtisztító erejű vereség volt. Ha visszaemlékszel rá, egyrészt hajsza híján, a második fordulóban sikerült megfordítani az első forduló eredményeket, másrészt igaz, hogy a Fidesz vesztiesen került ki a küzdelemből, de a polgári kör mozgalommal olyan municiót, fűtőanyagot kapott a magyar jobboldal, amely egészen évekig elkísérte. És a 2002-es választásból nőtt ki a Fidesz nagy párttá szerveződése is. A néppárti gondolat talán ott fogant meg a kudarc óráiban, és lassú építkezés kezdődött. Ennek fontos állomása volt a HírTv megszületése, ez a médium kezdettől fogva zászlóshajója lett a jobboldalnak. De ugyanolyan fontos volt a lapösszevonás is. 2000-ben egyesült a Napi Magyarország és a Magyar Nemzet – az utóbbi név alatt – és az akkori jobboldali ellenzék Orbán Viktor felhívására tömegesen fizetett elő a Magyar Nemzetre, a Demokratára. 2002 után átrendeződött a sajtópiac. Abban, hogy a Fidesz ma ilyen erős, a tömegtájékoztatás pedig nagyjából kiegyensúlyozott, a 2002-es vereség és az utána következő szívós sajtóépítkezés döntő szerepet játszott.

Médiaellenszélben nem lehet kormányozni?

Ma is igaz, hogy akié a tájékoztatás, azé az ország. Ez mindenütt így van. De az elmúlt években még bonyolultabbá vált a helyzet, mert a világháló, az internet térhódítása teljesen felszámolta az addigi sajtómonopóliumokat. Már nem annyira fontos a napilapos piac, a nyomtatott sajtó, felnőtt egy nemzedék, amely nem igényli az ilyen sajtótermékeket, inkább a világhálóról tájékozik. Úgy látom, a csata el is dőlt, a napilapos piacnak és a print sajtónak néhány szakmai- és életmódmagazintól eltekintve nincs több hátra tíz-húsz évnél.

Tény, hogy megváltoztak az olvasói szokások, magamon is tapasztalom.

Ez mással is így van, olvastam Gazda Albert (újságíró, a Magyar Nemzet főmunkatársa – szerk.) egy cikkét, amelyben arról panaszkodik önmagának, hogy annakidején szépiro-

dalmi folyóiratokat olvasott, periodikákat járatott és kortárs irodalmat tanulmányozott, aztán lassan átszokott az internetre. És amikor olvastam ezt az írást, magamra ismertem, mert kortárs irodalmat ugyan nem, de történelmi tárgyú szövegeket és szépirodalmat mindig is olvastam, és bizony-bizony, az internet elterjedésével az ember lustább lett, mára pedig kihullott a könyv egy egész nemzedék kezéből. Úgyhogy én erőszakkal már néhány éve rávettem magam arra, hogy legalább este egy kicsit olvassak. Most például Nemeskürty Istvánnak egy régi-régi könyvét olvasom Balassi Bálintról; magam sem hittem volna, hogy ilyesmit fogok olvasni, de nagyon nagy élvezettel haladok benne, és két-három másik könyv is bevetésre vár az ágyam mellett. Szóval olvasni kell.

Nemeskürty az ismeretterjesztő történelmet írja.

Igen, de nagyjából ezeket is tudom elviselni egy-egy fárasztó nap után, tehát már régen feladtam és nem is nagyon érdekel elvont szerzők munkája, vagy kibogozhatatlan művészeti alkotások mélyebb, rejtett értelme. Minden, amire vágyom – lehet, hogy primitív lettem –, egy vígjáték, vagy valami izgalmas krimi, valami, amiben kaland van és a cselekménye leköt. Huszonéves korban, amíg az ember nyitott mindenféle művészeti alkotásra, addig kísérletezik és kíváncsian belekukkant az alkotói műhelyekbe, de negyvenhét évesen én már olyan nagyon nem vagyok kíváncsi ilyesmikre. A dolgok mélyebb értelme viszont érdekel és például a szépirodalomban, vagy művészeti alkotásokban a kaland, az izgalom sokkal fontosabb számomra, mint az önkifejezés különböző, módolt változatai.

Hogy éltétek meg jobboldali újságíróként azt az időszakot, amikor az előző kormányzat alig hagyott mozgásteret és megjelenési lehetőséget? Mert akkor aztán tényleg nem volt sajtószabadság, amelynek a vélt hiányáról ma naponta panaszkodik az ellenzék.

A fiatal balliberális nemzedék könnyen beszél a médiatúlsúlyról, miközben fogalmuk sincs, mi fán terem az igazi kiszolgáltatottság. Nekem viszont emberek és sorsok jutnak az eszembe. Emlékszem a kilencvenes évek egyoldalú médiaterrorijára, amikor szó szerint minden baloldali kézben volt, szocialista, liberális tulajdonosok és szerkesztők uralták a magyar sajtópiacon. Igazság szerint egy-két napilapon, a Magyar Fórumon, a Demokrátán és a Magyar Rádió *Vasárnapi újság* című műsorán kívül éveken keresztül semmilyen módon nem jelent meg a magyar jobboldal a tájékoztatásban. Az volt a nullpont, onnan sikerült eljutni a mába – ez óriási eredmény. És hogy akkor mi volt? Hát, egzisztenciális kétségek. Szerencsém, hogy huszonéves voltam, család nélkül, könnyen vettem az életet, amit megkerestem, fel is éltem. De ismertem olyan családos embert, aki halálra itta magát, egy másik öngyilkos lett, ezek nagyon kellemetlen emlékek. Bennem egyébként nincs törlesztési vágy, de ne várja el senki, hogy ilyen kezdetek után az ember egyetlen egy jó szót is szóljon olyanokról, mint Horváth Ádám (1994-1995 között az MTV elnöke – szerk.), vagy Székely Ferenc (*a rendszerváltás után a Nap-kele főszerkesztője, 1996-ban alelnökként az MTV ügyvezető elnöke – szerk.*), vagy az akkori Magyar Televízió teljes vezetése, akik érzéketlenül asszisztáltak Horn Gyula hatalmi játékhöz. Valaha nagyhatalmú emberek tucatjait tudnám említeni, akik ma már feledékenyek, de mi, akik ott voltunk, emlékszünk arra, hogy 1994-ban élet és halál uraként hogyan végezték ki a Panorámát, a Híradót. Félóra alatt, egyetlen értekezleten. Ma olvasom Székely Ferencet a közösségi médiában, aki azt írja, nem emlékszik erre. Hát mi emlékszünk, mert ott voltunk. A fiatalabb

újságíró nemzedéknek mementóként, vagy legalábbis tanulságként nem árt észben tartani az ilyesmit. Nyilván ez nem az ő harcuk, meg már az enyém sem, de kellemetlen emlék és az ember bizony másképp látja a média elfoglultságait, vagy épp a médiaszereplőket.

Tudjuk számszerűsíteni a megjelenési felületeket, azt, hogy mennyire kiegyensúlyozott, vagy kiegyensúlyozatlan a magyar sajtó? Például ha egy 1 százalékos ellenzéki párt fölül van reprezentálva, miért panaszkodnak a haldokló sajtószabadságról?

Nem biztos, hogy pártokra kell leképezni a sajtószabadság vagy a sajtóeloszlás kérdését, sőt, óvni is ettől mindenkit. Az viszont tény, hogy miközben a sajtószabadság végéről beszélnek az ellenzéki oldalon, az Index elérése, olvasottsága nagyságrendekkel magasabb, mint a jobboldali lapoké, internetes portáloké. Nem az számít, hány sajtótermék van mondjuk a Mediaworks tulajdonában, hanem az elérés és a befolyásolás képessége. Ebből a szempontból a jobboldal még mindig jócskán a baloldal mögé szorul. Ugyanis az elmúlt huszonegynéhány évben nemcsak a politikai sajtóban hódított a balliberális szemlélet, hanem rátelepedett a női magazinoktól kezdve az életmódmagazinokon át a különböző foglalkozás- és hobbi csoportokra is. Tehát amikor Demszky Gábor kertész kedési szokásairól olvasunk egy cikket, az pontosan olyan politikai befolyásolás, mint a politikai sajtó kísérletei. Látványos eredményei ellenére a jobboldali sajtó még mindig hátrányos helyzetben van Magyarországon, éppen ezért érthetetlen és elfogadhatatlan az ellenzék örökös siránkozása. Ha itt valóban nem volna sajtószabadság, akkor minden lapban Orbán Viktor családjáról kellene olvasnunk, mint egykor a diktatúrában. Ha itt nem volna sajtószabadság, akkor kizárólag a Fidesz nevű párt szemlélete szerint kellene mindenkinek írnia, vagy legalábbis a sajtó zömének. Erről szó sincs! Magyarországon sajtószabadság van, mindenki azt ír, amit akar. Naponta jelennek meg mindenféle cikkek a kormány ellen, és azt mondom, nagyon helyes. Csak éppen, ha jobboldali a kormány, akkor mindjárt az a vád, hogy nincs sajtószabadság, amikor viszont ők voltak hatalmon, akkor természetesen plurális demokrácia lüktetett mindenfelé.

Van mit tanulnunk együttműködés tekintetében a balliberális sajtótól? Kooperatívabbak ők, mint a kormánypárti médiák?

Ez a szemlélet a '90-es évekből maradt itt, a baloldali sajtó jól szervezettségéről és együttműködéséről, szemben a jobboldal lomhább, ügyetlenebb sajtójával. Szerintem nem így van. Akkor talán igaz lehetett, mert alig akadtak jobboldali sajtótermékek, de mára az a helyzet, hogy a baloldali sajtó egyetlen szegmensében sem profibb, vagy együttműködőbb, mint a jobboldali. Utóbbi kiépült az elmúlt években, a szerkezet szereplői jól ismerik egymást; szemben a kommunizmusból itt maradt újságírókkal, mi egy demokratikus szellemű Magyarországból építkezünk, tehát görcsök nélkül tudunk együtt dolgozni. Probléma persze akad, de egy percre se gondoljuk azt, hogy az ellenzéki sajtóban nem tépik egymást. Amit ők egymásra öntenek, és a politikusaik is, ahogyan vitáznak módszerekről, igazság-szeletkékről, az szinte már az amatőrizmus olyan fokát festi fel, amilyenek maguk egyáltalán nem szeretnének mutatkozni. Azt kérdezed, mit tanulhatunk tőlük? Szerintem semmit. A '90-es években helyzeti előnyüknél fogva külföldre jártak, nyelveket beszéltek, de közben fölnőtt egy nemzedék és olyan fiatal, tehetséges újságírókat látok magam körül, de politológusokat és egyéb szakembereket is, akik köny-

nyedén zsebre teszik őket. Persze ott is nagyon sok felkészült és ügyes ember van, ahogy fájankó és paprikajancsi is akad mind a két oldalon. De ennek a vélt előnynek, amely húsz évvel ezelőtt igaz lehetett, ennek mára nyoma sem maradt.

A mai fiatalok milyen tudással, milyen attitűdökkel jönnek ki a média, vagy újságíró szakról?

Azt mondják, az ember akkor öregszik meg, amikor azt hirdeti, hogy a saját nemzedéke sokkal különb volt a mai fiatalokénál. Minden nemzedéknek vannak tehetséges és tehetéstelen tagjai. Az viszont igaz, hogy bizonyos képességekben különbözünk. A klasszikus műveltség, az olvasottság, a bölcséleti tudás egyértelműen gyengült az elmúlt húsz-harminc évben. Arra, amire nekem a diplomámhoz szükség volt, sok helyütt szerintem már nem is oktatják, mert az egyetemi képzés is felhígult, vannak elit egyetemek és utcasarki egyetemek. A fiatalok mondatszerkesztése, intellektusa, írásképpessége sokkal gyengébb, mint amikor mi kezdtük a pályánkat. Arról nem beszélve, hogy sokan egyszerűen nem olvasnak könyveket, megrekedtek az érettséginél, az egyetemi diplomaosztásnál. Véleményem szerint egy magyar újságírónak a magyar prózairodalom a tananyaga, Móricz, Kosztolányi, Mikszáth, Gárdonyi egytől-egyig kiváló újságírók voltak. Az ő novelláikban, karcolataikban, riportjaikban ott lüktet a szakma. Igazság szerint egy magára valamit adó újságírónak nem a többi újságírót kellene figyelgetnie, ha valami mesterfogást el akar csenni, olvassa csak Kosztolányi prózáját, és azonnal képben lesz. Hogy miben jobbak a mai fiatalok? Sokkal magabiztosabban mozognak a világban, szabadon járhatnak-kelhetnek, nyelveket beszélnek. Nekünk komoly erőfeszítéseket kellett kifejtenuünk még a közepes angol nyelvtudásért is. Amikor én elkezdtem, egyszerűen nem volt benne a levegőben, hogy valaha az életben mondjuk Londonban vagy Los Angelesben hasznát is vehetem. Emlékszem, amikor a nyolcvanas évek közepén a szentesi könyvtárban kutattam angol nyelvű olvasnivaló után, Robert Burns versein és a brit kommunisták *Morning Star* című lapján kívül alig találtam valamit. Pompás ösztönzés volt a nyelvtanulásra.

A mai újságírók másolják egymást?

Igen, gyakran megtörténik, hogy egy-egy nagyhatású újságíró epigonok tucatjait bocsátja ki. Itt van például az én kedves barátom, Bayer Zsolt, akinek a szófordulatait, a mondatfüzését sokan átveszik, majd sajátjukként tálalják. Számos Bayer Zsolt epigon van az országban. Ahogyan Uj Péter epigon, Tóta W. Árpád epigon is. Mindez a képességek és az érdeklődés hiányából fakad. Tanítottam egy évet óraadóként a Károlin és láttam az egyetemistákat a kommunikáció szakon; hát, eléggé lesújtó a helyzet. Úgy harminc emberből három-négy akadt, aki egyáltalán érdeklődött a szakmai dolgok iránt, igaz, ők nagyon jók voltak. De a többi huszonhat Cosmopolitant olvasott, vakarózott, nézelődött kifelé az ablakon. Ami nem gond, csak fölvetődik a kérdés: biztos, hogy a mai korban kamudiplomákat kell szerezni? Elvégez valaki egy olyan szakot, amelyből a való életben semmit sem tud kamatoztatni, elveszít négy évet, vagy ötöt, ahelyett, hogy szakmát tanult volna. Mindenki diplomát akar, emiatt abszolút rosszul lövi be a képességeit, egyszerűen rossz helyen van. Ma Magyarországon több százezer ember mozog rossz helyen, rossz élethelyzetekben. Nem gondoljuk eléggé végig, mihez van képességünk, miben vagyunk jók, inkább a társadalmi elvárásoknak akarunk megfelelni. Egyszerűen nem valódi érté-

künkön mérjük meg önmagunkat. Pedig miért is volna alávaló kertészként, kozmetikusként vagy asztalosként dolgozni? Ha jól csinálod, a háromszorosát is megkeresed a közepszerű értelmiségi fizetésének. Cseppet sem melleleg, ha még szereted is a munkádat, boldog ember leszel.

Tény, hogy idő kell a szemléletváltáshoz. A történettudományban sajnos a mai napig nem történt meg, a „mi” és az „ők” fogalma kimerevedett. Mi a helyzet az újságíró szakmában? Hiteles-e egy újságíró, aki egyik nap még itt írt, a másik nap meg átült a túloldalra?

Különböztessük meg az újságírást és a politikai újságírást. Ha az ember mezőgazdasággal foglalkozik, sportújságíró, vagy bulvárt ír, akkor ez nagyjából meghatározható szakmai feladat, kevésbé fontos, ki milyen irányultságú. A politikai újságírás teljesen más. Magyarországon az elmúlt huszonhét év fejlődési rendellenességei miatt két tábor áll szemben egymással a sajtóban. A helyzet az, hogy a magyar sajtótermékeket a hirdetési piac nem tartja el. Talán akad egy-két kivétel, akik önálló lábakon állnak, de a hirdetésekből élő, arra ácsingózó műhelyek többségének a piac nem termeli ki a megélhetési költségeit. Ezért a magyar politikai sajtótermékek zöme magától a politikától függ. A rendszerváltás után kialakult az a gyakorlat, hogy a különféle sajtóműhelyek rácuppannak az állam emlőjére. A mindenkori kormányok a nekik tetsző, velük együtt haladó újságokat segítették pénzzel, a többieket pedig nem. És ez most is így van. Persze szoktak mitológiát keríteni a független újságírásról, de a napi valóság mást mutat. Azt hiszem, az ember sokkal őszintébb, ha elfogadja és kimondja ezt, mintsem hazudozik magának és másnak arról, hogy független újságnak dolgozik, független szereplőként. Gyakran mondják, hogy Magyarországon kizárólag jobboldali és független sajtó van, tény, hogy baloldaliaktól csak a legritkább esetben hallom, hogy ők egyébként balliberális értékrendnek elkötelezett emberek. A legriasztóbb példa Dudás Gergely leköszönő Index-főszerkesztő levele volt, amelyben magát az Indexet a demokratikus értékek *örkutyájának* nevezte. Ez azért rémisztő, mert arról tanúskodik, hogy még egy ilyen okos ember, mint Dudás Gergely sem látja azt, hogy ő és az általa addig vezetett sajtótermék éppen úgy a politikától függ, mint ahogy az összes többi sajtótermék Magyarországon.

Így tényleg nincs balliberális újságírás Magyarországon. Papíron...

Ez egész egyszerűen farizeus álláspont. Kérdés, lehet-e változtatni rajta, vagy érdemes-e egyáltalán gondolkodni róla? Én úgy látom – és nem akarok moralizálni –, hogy egy újságírónak úgy is lehet szakmai és emberi tisztessége, ha egyébként tisztában van a politikai keretekkel. Tehát ne áruljunk zsákbamacskát! Vannak újságírók, és vannak pártkatonák, mindkét oldalon. Ez a döntő különbség. Mindkét oldal kölcsönösen lakájmédiázza és bértollnokozza egymást, holott ez nem úgy működik, hogy az embert reggel, miközben borotválkozik, fölhívja Kővér László és lediktálja, mit kellene aznap leírni. Ez abszurdum, ilyen nem volt, és nem is lesz. Öncenzúra azonban mindkét oldalon akad, és beszéljünk róla őszintén, mert vannak olyan témák, amelyekről nem írunk, és vannak olyan szerepek, amelyeket nem vagyunk hajlandók eljátszani, pusztán azért, mert az ízlésünk ellen való. A baloldal óránként megpróbálja feltárni a kormány disznóságait, és ha találnak valamit, írják meg, mert azzal is tisztul a közélet! De aki szemrehányást tesz nekem, mint kormánypárti újságírónak, hogy miért nem a kormányt szapulom, vajon el-

gondolkodik-e azon, hogyha ő a Coca Colánál dolgozna menedzserként, akkor leleplezné a munkaadóját és átvinné az anyagot a Pepsihez? A lojalitás, a hűség a saját szerkesztőségem, kollégáim, elvbarátaim iránt kötelez, hiszen a miénk is éppen olyan munkahely, mint egy kovácsműhely vagy egy tervezőiroda. Soha nem érdekelt, és nem hittem el az elfogulatlanságról szóló szakmázgató locsogást. Arról nem beszélve, hogyha az ember valamilyen értékrendet követ, akkor óhatatlanul is megjelenik valamiféle elfogultság, vélemény, ütközés a munkásságában. Számtalan olyan újságíró tudnék említeni, aki jobb és baloldal között lebegve, egy soha volt függetlenséget hazudik magának, mert az önbecsülése így nem csorbul. Azért űzi ezt a játékot, mert akkor nem kell feltennie azt a kellemetlen kérdést, miért írom ma ezt, amikor tegnap az ellenkezőjét írtam. No, ezért nem dolgoztam soha egy percig baloldali lapnál, nem mintha hívtak volna... Én ilyen vagyok, ilyen is maradok. Hogy jól érezzem magam, és megtaláljam a kulcsot az olvasóim szívéhez, fontosabb számomra, mint hogy mindig puhára essek. Akik bértollnokoznak pusztán azért, mert a véleményemmel nem értenek egyet, talán elfelejtik, hogy sem pénzért, sem másért nem töltöttem egyetlen percet sem a túloldalon. Van, aki igen, innen is, onnan is. Hát, lehet, hogy az olyan ember tényleg bértollnok, bár utálok a kifejezést.

Úgynevezett független újságírókat mindannyian ismerünk.

Persze. Csakhogy a valóság ezzel szemben az, hogy őket csupán az egójuk tartja fogva, jobbára nagyképűek és kiállhatatlanok, egyszerűen rossz emberek. Mindaz, amit tesznek és írnak, légvárra épül. Mert a függetlenség csak egy mítosz, nálunk pláne, hiszen a politikai sajtót maga a politika tartja saját lélegeztető gépén, így könnyű belátni, hogy senki sem független. De ezekkel a középre pozicionált emberekkel ellentétben a jobboldalon – a baloldalon sajnos nem – többen is elmondjuk, hogy nem, mi nem vagyunk függetlenek. És nem hazudunk magunknak, meg az olvasóinknak, nem állítjuk, hogy az alapvető szakmai tisztességünk miatt nagyon kíváncsiak vagyunk mindenki véleményére. Elnézést kérek, de Tamás Gáspár Miklóssal mi a fészkes fenéről tudnék beszélgetni? Vagy mondjuk Hont Andrással? Tényleg hihető volna, hogy egy össznépi dzsemborin majd leülünk, és jól megbeszéljük az élet dolgait? Az az értékrendszer, amelyben Tamás Gáspár Miklós eltöltötte az életét, vagy az a kifejezőmód és stílus, ahogyan Hont megírja a cikkeit, abszolút nem tetszik nekem. Idegenebbet el sem tudok képzelni, következésképpen, nincs bennünk semmi közös. Miről is kéne egyezkedni? Felesleges időtöltés minden szakmai fórumnak álcázott lelki maszturbáció. Régebben hívtak ilyen vitákra, ma már nem, mert tudják, hogy úgysem megyek el. Akkor inkább főzök valamit, vagy együtt tanulok a gyerekekkel, annak legalább van értelme.

Amit említettél a hűségről, meg a lojalitásról, rimel Gulyás László történész szavaira, aki azt mondta, a magyar történelmet illő volna magyar tollal, magyar szívvel írni, mert nem az ő dolga politikai municiót szolgáltatni az ellenfélnek. Azt tegye meg más, tegye meg egy szerb, vagy egy román történész.

A magyar történelmet nem úgy írták meg, ahogy a tények alapján meg lehetett volna írni. Ez fontos, mert még a mi nemzedékünk is foglya a 20. századnak. Ahogy a magyar zsidóságtól elvárható volna, hogy a holokauszt után hetven évvel lépjen túl a történeteken, és ne a nagyszülei tragikus sorsát élje, ugyanúgy a többségi magyarságtól is elvárható, hogy

túllépjen a trianoni sokkon és jelen időben gondolkodjon. Ezek nagyon-nagyon súlyos ki-
jelentések, tudom, de ne feledjük, hogy a magyar történelem legnagyobbjai mindig jelen
időben gondolkodtak. Széchenyi István az 1820-as években azt kutatta, hogyan lehetne
ésszerűen megreformálni Magyarország gazdaságát, politikai életét, intézményrendszerét
úgy, hogy az jelen időben legyen érvényes. Nem arra volt kíváncsi, hogy milyen rendi
sérelemeket örökölt a magyar nemesség II. József korából. A múlt, amennyire hasznos és
tanulságos, annyira veszélyes is, nem szabad túlságosan sokat időzni vele. Nem a tör-
ténettudomány ellen beszélek, hanem a magyar jobboldal típusbetegségére szeretném
felhívni a figyelmet. Dogmatikusan kötődünk a múlthoz, abból merítve próbálunk min-
dent megmagyarázni, miközben egyre kevesebb tudásunk van róla. A magyar sorsban a
tragikus életérzés, az önsajnáltság mindig is erősen jelen volt. Szerintem a 21. században
az a jó magyar, aki képes meghaladni Trianont és képes túllépni az önsorsrontáson, a
rossz magatartási mintán. Ugyanakkor létezik a nemzetietlen szorítás is Magyarországon,
egy olyan hozzáállás, amellyel egyetlen percet sem lehetne túlélni a Kárpát-medencében.
Például amikor Papp Réka Kinga azt mondja, hogy „Magyarország iszlám lesz, és akkor
mi van?”, tökéletes ostobaságot beszél. Személy szerint ő rosszul járna egy kalifátussal,
mert akkor babot kéne fejtenie egész nap, nem jutna ideje hasonlóan magvas gondolatok
megfogalmazására. Szóval, egyfelől itt vannak a múltból átörökölt rossz gondolatok, a
sok-sok nyomorúság, amelyeken nemzedékek képtelenek átlépni, másfelől jelen van a
hazafiatlan beltenyészet is. Ez utóbbiak a magyarság sorskérdéseit lebecsülik, és ha rajtuk
múlna, habozás nélkül átpasszolnák az országot valamilyen nagyhatalomnak. Vélemé-
nyem szerint az a dolgunk, hogy szűk mezsgyén mozogva kapcsolódjunk az elődeinkhez,
azokhoz, akik más körülmények és más formák között elvégezték ugyanezt a teendőt
az előző századokban, de tudjunk jelen időben is tanulságosat mondani. Ebben látom a
munkánk értelmét.

*Annyival azért kiegészíteném az elhangzottakat, hogy míg a holokausz teljes egészében
lezárt történet és nincs a jelenben semmilyen gyakorlati vonatkozása, addig Trianon nap-
jainkat is érinti, elég, ha csak az aktuális ukrán nyelvtörvényre nézünk. Ez olyan, mintha
egy sebet folyton kapargatnának.*

Igen, de azért ebben mi is hibásak vagyunk. Vajon miért nem tudunk egy gyergyószent-
miklósi, vagy kassai magyarra őszintén úgy tekinteni, mint egy zalaira vagy szolnokira?
Normális felfogású magyar emberek elmennek Székelyföldre, és úgy viselkednek, mint
valami utolsó csöcselék. Villogtatják a forintjukat Korondon, irredenta dalokat bömböl-
nek, ostobaságokat beszélnek, aztán hazautaznak. Amíg ez nem változik, amíg nem tu-
dunk 21. századi magyarokká válni és nem találjuk meg a saját kifejezési formánkat a
harmincas évek formái helyett, addig egy tapodtat sem haladtunk előre nemzeti kérdése-
ken. Addig csak egyfajta néprajzi érdekességként, skanzenként tekintünk Erdélyre, pedig
nem az. Azt a másfél millió embert, akiknek a fele eleve szórványban él, és Isten csodája,
hogy egyáltalán még megvan, partnerként, egyenrangú magyarként kell elfogadnunk. És
ugyanúgy nekik is meg kell érteniük, hogy az ő lelki és fizikai anyaországuk soha nem
lehet Románia, mindig Magyarországra, Budapestre kell tekinteniük. Ha már itt tartunk
– elgondolkodtunk valaha azon, hogy miközben autonómiáról beszélünk, és egyébként a
jelenlegi magyar kormány messze többet tett bármelyik kormánynál, fantasztikus ered-

mény ez, nem csak szimbolikus térben, hanem valóságosan is értelmezhető az állampolgárság kiterjesztése, szóval, elgondolkodtunk azon, milyen adósságaink vannak még? Például a moldvai magyarság iránt? Miért nem lehetett nyitni legalább egy MOL benzinkutat, esetleg egy CBA-üzletet Lészpeden, vagy Klézsén az elmúlt huszonhét évben? A magyarság vonzóvá tétele a Kárpát-medencében olyan feladat, amely elsősorban nem pénz kérdése, csak szervezettséget, nagyobb figyelmet igényel. És még most sem késő. Ez persze nem csak Moldvára érvényes, hanem a Délvidékre és a Felvidékre is; lássuk be, óriási adósságaink vannak.

Ez mind igaz, de most a rendszerváltozást követő teljes huszonhét évről beszélünk? Mert a baloldali kormányok semmilyen affinitást nem mutattak a határon túli magyar kisebbségek iránt.

A baloldali kormányok szimplán hazaárulók voltak, és egy fikarcnyi esély sincs arra, hogy bennük a nemzeti érzés bármikor fellobbanjon. Az új, fiatal liberálisok, a Momentum és a többiek kifejezetten a nemzeti gondolat ellen szövetkeztek, antagonizmusai a magyarságnak, arról a környékről fölösleges bármiféle nemzeti felelősséget, tudatot feltelezni. A hírek szerint, ha tavasszal a Fidesz győz, olyan nagyarányú vidékfejlesztés és nemzetpolitikai változások következnek, amelyek után talán üzenhetünk valamit a kárpát-medencei magyarságnak. Mert nem mindenki Székelyudvarhelyen, Komáromban vagy Zentán él magyar környezetben, legalább másfél millió kárpát-medencei magyar igyekszik szórványban fennmaradni. Az idő pedig végesen fogy.

A függetlenség kérdését nem engedem el; azt megállapítottad, hogy ma nincs független sajtó, egyet is értek vele. Volt valaha?

Hogyne, persze, pár évvel ezelőtt például a *Reggel* című napilap, ők tényleg függetlenek voltak, egy évig működtek, ha jól emlékszem.

Jó poén!

Sajnos, inkább szomorú történet. Ez volt a piaci igény, aztán be kellett zárni. Nézd, az emberek sem tudnak mit kezdeni a független sajtóval, mert hiába mondja azt az olvasó, vagy a néző, hogy *én nagyon szeretnék több forrásból tájékozódni*, a lelke mélyén neki is van álláspontja ebben a végletesen megosztott országban. És egy szikra elég a feltűzelt magyar társadalomban, hogy bármilyen ellenvélemény kipattintsa belőled az ellenállást. Nagyon kíváncsi lennék, ha mondjuk az angyalok kara leereszkedne a felhők fölé és ideadna nekünk egy csomó pénzt, amiből mi ketten összehozhatnánk egy független újságot, azt vajon mennyien vennék meg az országban. Főleg az ellenzéki pártoktól halljuk, hogy hatalmas a nem szavazók tábora és onnan kell meríteni, mert ők vannak a legtöbben Magyarországon – nem, ez nem így van. Valójában három nagy részre oszlik Magyarország, egy jobboldali, egy baloldali és egy hallgató tömbre, de utóbbinak mindenkiből elege van. Az oda tartozók sosem mennek el választani, tehát nagyjából harminc százalékot te soha nem érsz el. Ezek az emberek nem olvasnak politikai sajtót, nincs politikai véleményük, nem találnak senkit a kínálatból, akit választanának. Visszatérve a független sajtóra: ezzel azért is vigyáznék, mert az emberek sem várják el a függetlenséget. Egyébként mitől is kellene függetlennek lenni? Ha független akarsz lenni, az azt jelenti, nincs

hangvétele, nem mersz véleményt formálni bizonyos kérdésekben. A függetlenséget játszó sajtótermékek publicisztikái többnyire csapnivaló dolgozatok, amelyeket én visszadobnék szerkesztőként; közölhetetlenek, mert egyet balra táncolnak, egyet meg jobbra. Az olvasó nem ezt várja. Némelyik sztárújságíró az emberek úgy követik, mint a hamelni gyerekek a patkányfogót. Az olvasó keresi a saját véleményét, tükörbe néz és ha meglátja önmagát, megörül neki, visszajelzés, megerősítés számára, hogy nem csak ő gondolkodik így. Ha pedig valaki mégis a látszatfüggetlenségét tartja a legfontosabbnak, akkor elnagyolt, hazug dolgozatokon kívül egyebet nem fog tudni írni.

Ha kevés, miért kevés Magyarországon a női újságíró?

Nem hiszem, hogy így van, ha körülnézel itt a szerkesztőségben, az újságírók egyharmada, talán még a fele is nő. És ez egy politikai lap. Talán arra gondolsz, miért nem veszik a nőket annyira komolyan, annak ellenére, hogy ugyanazt a munkát ugyanolyan képességekkel végzik el, mint a férfiak. Ebben már van igazság. De mint tudjuk, a nő és a férfi különböznek; a férfiak egyik erénye pedig – egyben fogyatékoságuk is –, hogy mint a bika, mennek előre, nekiütköznek a falnak. A nők alapvetően konfliktuskerülők. Hogy nekimegyünk a falnak, hogy bedöntjük a kaput, a politikai újságírásban érték, a kompromisszumkésztség és a konfliktuskerülés pedig nem érték. Ebből aztán az sül ki, hogy a politikai sajtóban azok a hölgyek érvényesülnek jobban, akik rámenősebbek, keményebbek, férfiasabbak. Ha meg kell írni valami keményt, ha oda kell tenni magadat, ha egy sajtótájékoztatót szembesíteni kell egy minisztert valamivel – ez mind-mind konfliktushelyzet.

Ez a műfaj nem áll jól a nőknek, világos. Amit én például leírok a politikai blogomban, írói álnéven, azt egyrészt nem írnám le a saját nevem alatt, másrészt, ha mégis, töredéke lenne az olvasottságom.

Bizonyára így van, de nem vonnék le ebből mélyebb következtetést.

Nem, én sem erre gondoltam.

Persze, tudom, csak a liberális oldalon mondják, hogy ez férfitársadalom, ami baromság, mert ennek az egésznek csak a konfliktuskerülés az oka. De milyen jó viszont, hogy a lakberendezők között annyi kreatív nő van. Nagyon érdekes, hogy számos könyvet írtam, de a politikai, vagy történeti tárgyú könyveimnél mindig az ötvenes-hatvanas korosztály jött el a sajtóbemutatókra, főleg férfiak. De tényleg mindig. Aztán amikor szakácskönyvet írtam, akkor meg jó sok fiatal nő is megjelent. A merités teljesen más volt. Az életmód, hobbi, család, szabadidő a nők felségterülete, lubickolnak abban, ha be kell rendezni egy házat, vagy vásárolni kell, vagy éppen az egészséges életmód, a gyereknevelés kerül szóba. Mindez ugyanolyan értékes, ha nem értékesebb, mint a közéleti jelenlét. Probléma akkor van, amikor arról kezdünk beszélni – és ez már Ibsen Nórája óta kötelezően felmondott feladata a baloldálnak –, hogy a nő veszélyt jelent a babaházból, otthagyni a családját, a férjét, mert elsőként önmagát kell megvalósítania. Ez a kitörés százhusz éve lezajlott az európai társadalmakban, Magyarországon a szocializmus évtizedei csak rontottak rajta, éppúgy, mint a huszonöt év liberalizmus. A végén meg ott állunk majd, nézünk egymásra hülyén, és nem találjuk a saját nemi szerepeinket. Itt van a Marton-ügy, amely már régen túlélt a rendező személyén, és kimondatlanul is ezekről a kérdésekről szól.

Fölhoztad az imént Papp Réka Kingát, aki abban az ominózus műsorban egyébként sokat beszélt a női emancipációról és a megvetendő hazai férfidominanciáról. Majd lazán kijelentette, nem baj, ha Európa muszlim lesz, vagyis szerinte iszlám. Tényleg nem érzi a feloldhatatlan ellentmondást a női emancipáció és az iszlám között?

Nem, mert a liberálisoknak csak téziseik vannak, az életet, az életszerűséget teljesen ki-
kapcsolják a mérlegelésükből. Ők az ideológiájuknak való megfelelésre összpontosítanak, tehát ha az az állítás, hogy az iszlám nem fenyeget bennünket, a nemzetállam viszont rossz, akkor addig forgatják a szót, míg az meg nem felel a tézisüknek. És nem érdekli őket, hogy az élet percenként cáfolja az előfeltevéseiket. A teljes baloldali gondolkodásmód kisiklik már az elején, mert a baloldal, a liberalizmus és a szocializmus a természetes életfilozófiára, az ember természetes ösztöneire való ellenreakció, forradalom. Az ember olyan, amilyen. Illúziói csak a liberálisoknak vannak, a gondolkodó ember eleve számot vet a jóval és rosszal, és nem fecseg örök békéről, fejlődésről, forradalmi újdonságokról, ha annak a régi, természetes kötelekek felbomlása az ára. Az ember maga is igényli a rendet. Hierarchiában él, nemcsak jogai, de kötelességei is vannak, mindig van egy vezető, létezik férfi és női szerep. Nagyon fontos a család fenntartása, gondolunk a jövőre, elültetünk egy fát, hogy majd a diót az unokáink élvezzék, mert mi már nem fogjuk. De Európában háromszáz évvel ezelőtt kikovácsoltak egy új ideológiát, hogy mindezt lerombolják, és az egalitárius, egyenlősítő társadalmakat létrehozzák.

A francia forradalomról beszélünk?

Egyértelműen a francia forradalomról, amelynek kétségtelenül az empirizmus és a racionalizmus az előzménye, de valóban a francia forradalommal kezdődött meg a régi Európa agóniája. Mára, a 21. századra ott tartunk, hogy Skandináviában és Németországban akadnak olyan emberek, akik síkhülyén üldögélnek a székükben, a nők pedig együtt szoptatnak a szíriai mamákkal, mert van olyan program, hogy szoptass együtt a menekült mamával. A férfiak meg elnézgetik, hogy a feleségüket éppen megerőszakolják, de nem baj, mert szegény „menekült” biztos régen jutott nőhöz. Ne feledjük, hogy ezeknek az embereknek a nagyapja még a Wehrmachtban harcolt, és esett el a keleti fronton. Az egykori harcosokból tehetetlen áldozatok lettek, az agymosás hetven év alatt totálisan leépítette Németországot. Nem beszélve a mindig jólétben élő skandinávokról, akik szó szerint az utolsókat rúgják, szerintem a régi Svédországnak nincs már harminc éve hátra. Lesz majd valamilyen iszlám párt, amelyik egyszer csak kormányt fog alakítani abban az országban, amelyben ezer éve még vikingek száguldoztak.

Feltétlenül ez a sors vár ránk, magyarokra is?

Mi, közép-kelet-európaiak másfajta tapasztalatokat gyűjtöttünk, és addig leszünk biztonságban, amíg az anyáról, a családról, a férfiszerepekről, a mindennapokról, a maradék keresztény európai értékeinkről, a környezetünkéről úgy gondolkodunk, ahogyan most. Ha ezt feladnánk, ahogy a liberálisok javasolják, a sivatag három perc alatt eltörölné mindazt, amit Magyarországnak nevezünk. De ez sosem fog bekövetkezni, mert a magyarság nagyon szívós, és az ereje a túlélés képességében rejlik. Mi nem olyanok vagyunk, mint az írek, akik összefognak és megdöntik az angol uralmat, nem. Mi elmenekülünk a mo-
csárba, aztán visszajövünk, újraépítjük a falut, a templomot, az iskolát, aztán mindent elpusztít újra a török, vagy a tatár, de mi ismét fölépítjük, és állandóan újra birtokba

vesszük szállásterületünket – ez a magyar középkor. És a mai helyzet hasonló egy kicsit. Nem mindenki képes erre, de a magyarság legjobbjai igen. Ha pedig a végén csak százezren maradunk, akkor százezren fogjuk ugyanezt megtenni. Hosszú lejáratú ügyről van szó és a magyarság életösztonében bízhatunk. A jövő egyik nagy kihívása megtalálni a közös hangot szomszédainkkal, a szlovákokkal, románokkal, szerbekkel és a többiekkel, akik sokkal jobban hasonlítanak ránk, mint hinnénk. Vajon ki tudjuk-e majd mondani egyszer, hogy Trianon a múlt és az évszázados küzdelem kevésbé fontos számunkra az új, globális kihívásoknál? Lesznek-e hasonlóan gondolkodó emberek a szomszédos országokban? A következő években talán erre is választ kapunk. Hogy képesek leszünk-e őszintén kezet nyújtani egymásnak a látható, új ellenséggel szemben, vagy pedig játsszuk továbbra is kisedet játékainkat, amíg mindannyian el nem tűnünk a népvándorlás örvényében.